

Popüler Roman Odağında Kırgız Yazar Çolponbek Abikeyev'in Brilliant Cılan Romanını Okumak

Reading Kyrgyz Author Cholponbek Abikeyev's Novel Brilliant Cılan through the Lens of Popular Novels

Ayşe ŞENER *

Öz
Edebiyat, müzik, sinema, eğitim, sağlık gibi halkın ihtiyaç duyduğu pek çok alanda kendini gösteren popüler kültür, temelde halkın hızlı tüketimini ifade etmektedir. Popüler kültürün bir ögesi olan popüler edebiyat ise kanonik edebiyatın dışında kalan, insanı gündelik kaygılardan uzaklaştıran, insanın hoşça vakit geçirmesini sağlayan eserleri içermesiyle okur kitlesi ve satış oranı bakımından büyük çoğunluğu oluşturan bir alandır. Bu bakımdan popüler edebiyat kavramı kolayca tüketilebilir, çokça satılabilir ve bunlara bağlı olarak geniş kitlelere ulaşabilir eserleri ifade etmektedir. Kırgız edebiyatı başlangıcından itibaren Sovyet ideolojisinin etkisiyle politik bir çizgide ilerlemesi sebebiyle büyük ölçüde toplumsal meseleleri, siyasi temaları ele almıştır. Şüphesiz bağımsızlıkla birlikte bu ideolojik güdümün zayıflaması, popüler romana yaşam alanı yaratmıştır. Bağımsızlıkla birlikte bu alana yönelen önemli isimlerden biri Çolponbek Abikeyev'dir. Bu makalede, Abikeyev'in yayımlandığı yıldan bugüne kadar pek çok kez basılmış ve yüksek tirajlara ulaşmış Brilliant Cılan romanı, popüler roman odağında belirlenen kriterlere göre incelenmiştir. Neticede romanın adındaki sembolik anlam, dikkat çekici kapağı, dil ve üslubundaki sadelik, olayların fazlalığı ve hızlı biçimde gelişmesi, kişilerin çokluğu ve karakterizasyonun zayıflığı, klişelik, hacimli ve seri halinde yazılması, geleneksel anlatım tekniklerinin öne çıkması, anlatıcının taraflı tutumu, duygusallığı açığa çıkaran teması, yazarının popülist tavrı olmak üzere popüler romanlarla benzer özellikler taşıdığı belirlenmiştir.

* Dr. Öğr. Üyesi,
Kırklareli Üniversitesi, Çağdaş Türk
Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
senerayse13@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-1157-4187
Kırklareli / TÜRKİYE

* Assist. Prof. Dr.,
Kırklareli University, Department
of Contemporary Turkish
Dialects and Literatures
senerayse13@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-1157-4187
Kırklareli / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Popüler Edebiyat, Popüler Roman, Kırgız Edebiyatı, Çolponbek Abikeyev, Brilliant Cılan.

Abstract

Manifesting itself in many fields such as literature, music, cinema, education, and health, popular culture basically expresses the rapid consumption of the people. On the other hand, popular literature, which is an element of popular culture, falls outside of canonical literature. It allows people to have a good time by taking them away from daily worries. For this reason, readers show great interest in popular literature products. Therefore, the concept of popular literature refers to works that can be easily consumed, sold widely and, accordingly, can reach large audiences. Kyrgyz literature has progressed in a political line with the influence of Soviet ideology from the beginning; thus, it has mainly focused on social and political issues. The weakening of this ideological motive due to independence has created a living space for the popular novel. Cholponbek Abikeyev is a prominent figure in this field since independence. This article examines Cholponbek

Başvuru/Submitted: 31/01/2023

Kabul/Accepted: 20/03/2024

Abikeyev's novel *Brilliant Cılan*, which has achieved substantial circulation following multiple re-publications, utilizing the criteria established for the analysis of popular literature. The analysis reveals that the novel shares similarities with popular literature, such as a symbolic title, a noteworthy cover design, the simplicity of its language and style, a profusion of events and rapid pace of action, a diverse cast of characters with limited depth of characterization, utilization of familiar themes and archetypes, a lengthy and serialized structure, the prominence of conventional narrative strategies, a partial and biased narratorial perspective, themes designed to elicit emotional responses, and a populist authorial perspective.

Keywords:

Literature, Popular Novel, Kyrgyz Literature, Cholponbek Abikeyev, *Brilliant Cılan*.

Makale Bilgileri

Atıf: Şener, A. (2024). Popüler Roman Odağında Kırgız Yazar Çolponbek Abikeyev'in *Brilliant Cılan* Romanını Okumak. *Selçuk Türkiyat*, (61): 367-392. Doi: 10.21563/sutad.1474541

Etik Kurul Kararı: Etik Kurul Kararından muaftır.

Katılımcı Rızası: Katılımı yok.

Mali Destek: Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Telif Hakları: Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.

Değerlendirme: İki dış hakem / Çift taraflı körleme.

Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate.

Etik Beyan: sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com

Lisans: Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

Citation: Şener, A. (2024). Popüler Roman Odağında Kırgız Yazar Çolponbek Abikeyev'in *Brilliant Cılan* Romanını Okumak. *Selçuk Türkiyat*, (61): 367-392. Doi: 10.21563/sutad.1474541

Ethics Committee Approval: It is exempt from the Ethics Committee Approval.

Informed Consent: No participants.

Financial Support: The study received no financial support from any institution or project.

Conflict of Interest: No conflict of interest.

Copyrights: The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.

Assessment: Two external referees / Double blind.

Similarity Screening: Checked – iThenticate.

Ethical Statement: selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr

License: Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Batı'da "kitle edebiyatı, trivial edebiyat, kitsch sanat" gibi isimlerle karşılanan popüler edebiyat, Batı edebiyatında gün geçtikçe etkisini arttırmaktadır. Çoğunlukla okurun duygularına hitap ederek heyecan uyandırmaya çalışan, çok sayıda okura ulaşan ve estetik gayeyi geri planda bırakan bir tür olarak tanımlanan popüler roman, her ne kadar olumsuz eleştiriler ile değerlendirilse de okur kitlesini kaybetmeyen bir tür olarak edebî gelenek içerisinde varlığını korumaktadır.

Okura güzel vakit geçirtme, okuru hayatın kaygı ve sıkıntılarından uzaklaştırma amacıyla çok sayıda okura ulaşmayı hedefleyen popüler eserler, Kırgız edebiyatında da etkisini göstermektedir. 1936'da ilk roman örneği verilen Kırgız edebiyatında edebî çizgi belirgin olarak politik olduğundan okurdan ziyade büyük ölçüde merkezî otorite odaklı olarak gelişmiş ve şekillenmiştir. Şüphesiz Sovyet dönemi Kırgız edebiyatının büyük ölçüde kanonik bir edebiyat olması gerçeği, popüler edebiyatla ters orantılıdır.¹ Bu sebeple Sovyet dönemi Kırgız edebiyatında popüler romanlardan bahsetmek daha güç gözükür. Ancak bağımsızlık sonrası özgürleşen sanat anlayışı ile popüler edebiyatın varlığını gözlemlemek daha mümkündür. Nitekim bağımsızlık sonrası ortaya çıkan kapitalizm süreci bir yandan yarattığı ekonomik kriz sebebiyle okur oranlarına olumsuz tesir etmiş diğer yandan bu düzen doğrudan tüketimi doğurmuş; amacı kâr olan sanat anlayışının varlığına kolaylık sağlamıştır. Bu süreçten olumlu olarak etkilenen isimlerden biri Kırgız yazar Çolponbek Abıkeyev'dir. Edebî hayatına başlaması bağımsızlık sonrasına tesadüf eden Abıkeyev'in ilk olarak gazetede tefrika ettiği ve sonrasında yayımladığı üç ciltlik *Brilliant Cılan* adlı eseri, popüler roman açısından dikkat çekici özellikler barındırmaktadır. Çalışmada, *Brilliant Cılan* romanı popüler romanın özellikleri ekseninde irdelenmiştir. Buna göre çalışma, söz konusu romanın yapısal ve tematik unsurları, yazarın edebî anlayışı, yazarın esere ilişkin reklam çalışmaları ve verdiği röportajlar, eserin okunma sürecinde gazetenin ve sosyal medyanın etkisi gibi hususlar çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışma, bağımsızlığa kadarki süreçte güdümlü bir anlayışa sahip olan Kırgız edebiyatına başka bir perspektifle yaklaşmaktadır.

Metodoloji

Çalışma, popüler roman kriterleri ışığında Çolponbek Abıkeyev'in *Brilliant Cılan* romanını ele almaktadır. Dolayısıyla çalışmanın kapsamı yazarın 1997 yılında I. cildini, 1998'de II. cildini, 1999'da ise tüm eseri III cilt halinde yayımladığı *Brilliant Cılan* romanından oluşmaktadır. Çalışmada 2011 yılında yayımlanan baskı esas alınmıştır.² Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi ile değerlendirici durum çalışması deseninden faydalanılmıştır. Romanın incelenmesinde yapısal eleştiri ve sanatçıya dönük eleştiri metodu kullanılmıştır. Romanın Türkiye

¹ Edebiyat kanonu ve popüler edebiyat arasındaki ilişki üzerine ayrıntılı bir değerlendirme için bk. (Uğur, 2013).

² Bk. Abıkeyev, Ç. (2011). *Tandalğan Çıkarmaların Üç Tomduk Cıynağı: Brilliant Cılan*. (C.1), Bişkek: Biyiktik. Roman henüz Türkiye Türkçesine aktarılmamıştır. Adı Türkiye Türkçesine "Pırlanta Yılan" olarak aktarılabilir olan eserin çalışma içerisinde orijinal adı kullanılacaktır. Makalede, romandan yapılan alıntılarda romanın adı "BC" şeklinde kısaltılmıştır.

Türkçesine aktarımı bulunmaması sebebiyle romandan yapılan alıntılar tarafımıza aittir.

1. *Brilliant Cılan*'da Popüler Romana Dair Unsurlar

Latince *popularis* kelimesine dayanan *popüler* kavramı, 15.yy'da "halka ait, genel, ortak"; 19.yy'da "genel olarak insanlar tarafından tercih edilen bir sanat dalı" olarak anlam alanı edinmiştir.³ Popüler kültürün, kâr amacı güden ve geniş kitlelere ulaşmayı hedefleyen bir alanını edebiyat oluşturmaktadır. Dünya edebiyatında, popüler edebiyatın birçok türde örneği bulunmakta ve kitap mağazalarında *best seller* adı altında satılmaktadır. Yüksek kültürün aksine her kesimden insana odaklanan ve kurgusunu büyük ölçüde entelektüel birikim, zevk ve estetik kaygı ön planda olmaksızın şekillendiren popüler edebiyat çoğunlukla siyasi kanonun dışında kalarak okura başka bir dünya sunar. Bu dünya, angaje bir edebiyatın aksine trivial bir dünyadır.

Edebiyat bilimcilerin çalışmalarına bağlı olarak popüler romanlar, "aşk, gotik/korku, polisiye, fantastik, bilim kurgu, hidayet, tarihî vb. türlerden meydana gelen, çoğunlukla kitap olarak yayımlanmadan önce tefrika edilen, merak uyandırıcı, sürükleyici bir özelliği sahip olan, dikkat çekici adları olan, her kesimden okura hitap eden ve ideal okuru talep etmeyen, yazar ve yayınevinin satış ve kâr odaklı olduğu, okuru kaygı ve stresten uzaklaştırarak okurun keyifli vakit geçirmesini sağlayan, çok satılan, çok okunan ve çabuk tüketilen, klişeleşmenin öne çıktığı, edebiyat kanonunun dışında kalan, yazarların tanınırlık kaygısı taşıdığı, yazar ve okur arasında yakın bir iletişimin var olduğu ve buna bağlı olarak eserin devamlılığında okurun talebinin önemli bir ölçüt olduğu" şeklinde çeşitli özelliklere sahip olan bir tür olarak betimlenebilir (Sağlık, 2010, s. 91-211; Uğur, 2013, s. 11-306).

Kırgız edebiyatında yukarıda sıralanan özellikleri barındıran belirgin bir eser Çolponbek Abıkeyev'in *Brilliant Cılan* romanıdır. Bağımsızlık sonrası süreçte popüler nitelikli eserler bilhassa gazete yoluyla yaşam alanı edinmiştir. Bu yöne eğilim gösteren isimlerden birisi Çolponbek Abıkeyev'dir. Zira başlangıç evresinden günümüze kadar belli kriz evrelerinden geçen Kırgız edebiyatı için trivial dünyayı güdümlü edebiyatın etkisinin azaldığı bir dönemden itibaren gözlemlemek daha mümkündür. Bundan hareketle çalışmada *Brilliant Cılan* romanında popüler romanlarda öne çıkan özelliklerin varlığı sorgulanacaktır.

1.1. Yazar ve Eser Hakkında Genel Bilgiler⁴

1.1.1. Çolponbek Abıkeyev kimdir?

Çolponbek Abıkeyev, 16 Ağustos 1957 tarihinde Narın'ın Koçkor ilçesinde yer alan Töö Karın adlı yaylada dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlardan itibaren edebiyata merakı olan yazar, ilkokula kadar Manas Destanı'nı, ilkokuldan itibaren ise Kanıbek'ten başlayarak çeşitli edebî eserleri okur. 9. sınıfa kadar köy kütüphanesinde pek çok eseri okumuştur. Yazar yükseköğrenimini Hukuk Fakültesi'nde tamamlamasını isteyen

³ Popüler kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. <https://www.etymonline.com/search?q=popular>.

⁴ Burada yer alan bilgiler, yazarın 2011 yılında yayımlanan *Tandalgan Çıgarmalarının Üç Tomduk Cıynağı* kitabının girişine yazdığı biyografiden alınmıştır (bk. Abıkeyev, 2011, s. 7-32).

ailesine rağmen Gazetecilik Fakültesi'ne başlar ve 1978-1983 yılları arasında eğitimini tamamlayıp gazeteci olarak mezun olur. Eğitimini tamamladıktan sonra Talas'ın Manas ilçesine giderek partiye katılır. Yaklaşık altı yıl boyunca çalıştıktan sonra bekâr olarak geldiği Talas'tan evli ve iki çocuklu olarak ayrılır.

Yazarın ilk edebî tecrübelerini arkadaş arasında yazdığı şiir ve mektuplar oluşturur. Sonraki yıllarda *Leninçil Caş*, *Kırgızstan Pioneri* gibi gazetelere haber niteliğinde yazılar, kısa hikâyeler yollamıştır. Yazarın asıl edebî faaliyetleri 1990'lardan sonrasına tesadüf eder. Abıkeyev, 1990 yılında Frunze'ye⁵ gelerek *Frunze Şamı*⁶ gazetesinde çalışmaya başlar. Kısa süreli bir çalışma hayatı geçirir. *Kuruluşçu* adlı Kırgızca bülten ve *Azat* adında Rusça bir gazete çıkarır. 17 Aralık 1990 yılında iznini aldığı ve 1991 yılında bağımsız Kırgızistan'ın ilk özel gazetesi olan *Aalam*'ı çıkarır. *Aalam* gazetesi, kendi ifadesiyle 'edebî hayatının ikinci evresi' niteliği taşır.

Bugüne kadar on iki kitabı yayımlanan yazarın 2011 yılında 3 cilt halinde seçme eserleri yayımlanmıştır. Yayımlanan son eseri 2021 Nisan ayında *Kızıl Köynökçön Kelin* "Kırmızı Elbiseli Gelin" adıyla kısa ve uzun hikâyelerinden oluşan eser seçkisidir. Abıkeyev'in eserleri Ukraynaca, Rusça gibi çeşitli dillere çevrilmiş; Başkurtça, Uygurca gibi çeşitli lehçelere aktarılmıştır. Yazar geçmiş yıllarda Kırgız Yazarlar Birliği Başkanlığı yapmış olup⁷ 1996 yılından beri birliğin aktif üyesidir. Bişkek'e geldiğinden beri gazetecilikle birlikte iş dünyasına da adım atan Abıkeyev, yazarlık yönünün yanı sıra iş dünyası ile yakından ilgilidir. Abıkeyev hâlihazırda Bişkek'te yaşamaktadır. Evli ve beş çocuk babasıdır.

1.1.2. *Brilliant Cılan*'ın yayım serüveni

Çolponbek Abıkeyev, *Brilliant Cılan* romanını ilk olarak *Aalam* gazetesinde tefrika eder. Yazar eseri 1996 yılında yazmaya başlamış ve ilk olarak 1997 yılında yayımlamıştır. Bugüne kadar eser 1998, 1999, 2000, 2003, 2004, 2006, 2011 vd. yıllarında olmak üzere on iki kez basılmış ve 150.000'den fazla baskı yapmıştır.

1.2. Romanın Adı

Popüler romanların kitap kapakları en az ismi kadar dikkat çekicidir (Sağlık, 2010, s. 123). Aşk, macera, korku, polisiye gibi konulara göre verilen dikkat çekici isimler okuru etkilemektedir. Bu yönleri ile roman adları çoğu zaman sembolik mahiyet taşıyabilir. Bu bakımdan *Brilliant Cılan* ismi ilk etapta okurun odağını üzerine çeker.

Brilliant kelimesi, "pırlanta" (Akmataliyev vd., 2015, C. 1, s. 289); cılan ise "yılan" (Akmataliyev vd., 2015, C. 1, s. 560) anlamına gelir. Her iki kelime ayrı anlam alanlarına sahip olmasının yanı sıra bir arada kullanılmasıyla esere farklı bir derinlik katmaktadır. Pırlanta, toplumdaki önemli zenginlik unsurudur. Yılan ise insanı en korkutan hayvanlardan birisi olarak zenginliği sembolize etmektedir.⁸ Bu kullanım ile

⁵ Bağımsızlığa kadar Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'in adı olarak kullanılmıştır. Şehir bağımsızlıktan sonra Bişkek adını almıştır.

⁶ Söz konusu gazete bağımsızlık sonrasında *Bişkek Şamı* adıyla çıkmaya başlamıştır.

⁷ Abıkeyev'in Kırgız Yazarlar Birliği Başkanlığı döneminde vermiş olduğu röportaj için (bk. Azap, 2016, s. 94-103).

⁸ Yaratılışa dair mitlerde öne çıkan ve özellikle ölümsüzlüğü ile bilinen yılan, çeşitli mitolojilerde öldürücü, sağaltıcı, korkutucu vb. özelliklere sahip bir hayvandır. Kırgız halk inanışlarında ve modern

romanda yazar, zenginlik, güç ve bilime ilişkin bir algı yaratmayı hedefler. İnsanı yücelten veya alçaltan bu üç unsur toplumdaki en önemli değerlerdendir. Yazar, eseri yayımladığı tarihten itibaren vermiş olduğu röportajlarda veya eser hakkında gerçekleştirdiği söyleşilerde romanın isminin mahiyetini, okura ulaştırmak istediği mesajı açıkça dile getirmekte ve okuru aydınlatmaktadır. Eserin yayımlanmasının üzerinden yirmi yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen hâlâ güncelliğini koruması bununla ilintilendirilebilir. Nitekim bu açıklamalar, yazarın eserine *açık bir yapıt*⁹ olma imkânı tanımadığını somutlar. Okurun metin üzerinde çok düşünmesine, eserdeki sembollerini anlamlandırmasına gerek yoktur. Kurgunun amacı ve mantığı okura eser tanıtımları ve reklamlar yoluyla iletilmiştir. Söz konusu durum popüler romanlarda görülen önemli bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Yazar Abıkeyev de çoğu popüler roman özelliği taşıyan eserlerde olduğu gibi romanına okurun ilgi ve alakasını çekebilecek, sembolik anlam taşıyan bir ad tercih etmiştir.

1.3. Romanın Kapağı

Popüler romanların kitap kapakları çoğunlukla dikkat çekicidir (Sağlık, 2010, s. 123). Okur ilk olarak kitabın kapağından etkilenir ve içinde merak duygusu oluşur. Okurun içine girdiği beklenti, eserin okurda bırakacağı etkiyi olumlu yönde etkiler. Bu bağlamda, *Brilliant Cılan* romanı da dikkat çekici bir kapağa sahiptir. Kapak içeriği romanın adı ile uyumludur. Kapağın dışında tıslayan bir yılan (Brilliant Cılan), kitabın ve yılanın peşinde olan roman kişileri, karlı dağlar ve evler yer alır. Sarı, kırmızı, beyaz, siyah, yeşil gibi dikkat çekici renkler bulunur. Yılan derisi ise parlak bir görünüme sahiptir. Kapağın üzerinde, dağın önünde Brilliant Cılan'ın sırrının yazılı olduğu kitabı okuyan bir bilge kişi, yaşlı bir aksakal ve dövüş sanatlarına hâkim genç bir adam bulunur. Bu kişiler romanda yer alan roman kişileridir ve eserin konusuyla bütünlük sağlayarak sembolik anlamlar ifade etmektedir. Tüm bunlar okurda merak duygusunu açığa çıkarabilecek niteliktedir. Bu kapağı gören okur, macera, fantastik ve polisiye konulu bir eser okuyacağını tahmin edebilir. Ancak eserin yakın yıllardaki baskısında bordo karton bir kapak kullanıldığı ve resimlere yer verilmediği görülmektedir. Bunun sebebinin eserin son basımının yazarın eserlerini toplu halde yayımladığı bir seride yer almasının olması muhtemeldir.

1.4. Romanın Konusu

Popüler romanlar, sorunsal romanlara nazaran daha önceden belirlenmiş, yazarın ve okurun bildiği bir çizgide ilerler. Okurun beklentileri dikkate alınarak oluşturulurlar (Uğur, 2012, s. 419). Kimi araştırmacı tarafından yığın edebiyatı ürünleri olarak da adlandırılan bu romanların konuları basit öyküler üzerine kuruludur. Zira okur kendini sıkmayan, günlük hayattaki tatsız gerçeklerden uzaklaştıran, politik kaygılara çok değinmeyen eserlere yönelir (Baypınar, 1990, s. 49-54). Popüler romanların angaje anlayışa hizmet eden örnekleri de mevcuttur. Ancak büyük çoğunluğu duygusallığın öne çıktığı eserlerdir. Okuru etkileyen, duygulandıran (ağlatan, heyecandıran, sevindiren, eğlendiren vb.) temaları ele alırlar (Sağlık, 2010,

eserlerinde ise yılanın şifa, zenginlik, delilik, kötülük ve günah, ölüm, şifa ve yaratıcılığın sembolü olarak alımlandığı görülmektedir (Şener, 2022, s. 238-242).

⁹ *Açık yapıt* üzerine ayrıntılı bilgi için bk. (Eco, 2019).

s. 165-166). Kısaca popüler roman, dramın melodrama dönüşmesidir. Başka bir deyişle bu tür eserlerde edebînin popülere dönüşümü söz konusudur.

Bu gözle değerlendirildiğinde *Brilliant Cılan* romanının yukarıda belirtilen hususların öne çıktığı bir roman olduğu görülür. Yazar, popüler roman okurunun en sevdiği konulardan biri olan suçlular dünyasını merkeze alır. Roman, Brilliant Cılan adlı bir yılan ve onun sırrının anlatıldığı kitabın peşindeki pek çok kişinin, kitabı ve sırrı elde etme macerasını ele almaktadır. Yazar, bu macera içinde cinayet, hırsızlık, şiddet, uyuşturucu ticareti gibi çeşitli suçları işleyen kişilerin dünyasını kurguya taşırken gerek üslubunun basitliği gerekse okurun muhayyilesini harekete geçiren her türlü yöntemi dener. Nitekim Eco'nun da belirttiği gibi popüler romanlar özgün anlatsal durumları yaratmak yerine kendi okur kitlesinin bildiği, benimsediği ve sevdiği kalıp durumlardan bir kurgu ortaya koyar (2017, s. 105). Bu doğrultuda romanda aşk, sevgi ve ilişkilerin işleniş şiddet ve suçun gerisinde kalmış gibi görünse de söz konusu hemen hemen edebî romanda da görülen bu temalar popülerleştirilir. Eserde ön planda Brilliant Cılan'ın sırrı ve onu elde etme serüveni yer almaktadır. Ayrıca roman yalnızca güç, zenginlik gibi değerlerin peşinde koşmanın insan için kötü bir son getirdiği vurgusunu yapar. Buradaki vurguyla yazarın okura vermek istediği fikir fantastik öğelerle kurguda eritilir. Her ne kadar okura bir fikir verme, popüler romanlara ters gibi gözükse de bazı popüler romanların suya sabuna dokunmadan birtakım meseleleri de ele aldığı, yalnızca okuru eğlendirme amacı taşımadığı da bilinmektedir (Sağlık, 2010, s. 166). Kısaca tüm bu yönleri ile romanın okuru sürükleyen bir kurgusu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla heyecan, merak duygusu öne çıkmaktadır. Zira tefrika romanı olduğu bilinen metinlerde bu heyecan, gerilim gibi dokuların metnin popüler olduğu fikrini öne çıkardığı açıktır. Ayrıca gizemli olaylar, entrikalar da benzer sebeplerle kurguya dâhil edilir (Gür, 2012, s. 56-57). *Brilliant Cılan*'daki bu sürükleyici kurgunun oluşmasında da benzer etkenin etkili olduğu görülmektedir.

1.5. Romanın Olay Örgüsü

1.5.1. Öykü

Popüler romanların olay örgüsünde, hızlı ve ani değişimler, akıcılık ve sürükleyicilik göze çarpmaktadır. Olay ağırlıklı olan popüler romanlar bu sebeple hacimli eserlerdir. Olayların fazlalığı aynı zamanda kişilerin de çok olmasından kaynaklanır. *Brilliant Cılan* romanı da üç ciltten meydana gelmektedir. Olaylar çoğunlukla derin ve uzun tasvirlerle ele alınmamıştır. Yazar için esas olan birden fazla olayın var olması ve bu olayların hızlıca sonuca kavuşmasıdır. Bu sebeple olay halkaları arasında geçişler düzensiz ve kopuktur. Yazar, Brilliant Cılan'ın ve onun sırrının anlatıldığı kitabın sahipleri ve onların peşinde olanların arasında bir olay örgüsü kurgular. Şüphesiz yazarın bu kaygısı popüler romanın bir özelliğidir.

Brilliant Cılan romanının birinci cildi, yılanın ve yılanın sırrının anlatıldığı kitabın özelliklerinin tasviri ile başlar. Bu sırrın anlatıldığı kitap iki parçadan oluşur. Kitabın iki parçası ve yılan, üç ayrı kişide bulunmaktadır. Kitabın özelliklerinin tasvir edilmesinin ardından bir evde yaşanan hırsızlık ve cinayet gerçekleşir. Bir ailenin şehirde yaşayan oğlu hariç geri kalanı vahşice öldürülür. Evden sadece kıymetli bir

taştan yapılma esrarengiz yılanın çalındığı fark edilir. Bu hırsızlığın dışında diğer yandan Miki adlı bir adam, patronunun kasasını soyar ve on bin dolara yakın bir para çalar. Amacı babası gibi gördüğü Kadir atanın ona anlattığı gizemli kitabın sırrına ulaşmaktır. Birkaç yıl gizlenir ve yeni soygunlar gerçekleştirerek cebini doldurur. O günlerde Azim adlı bir adam bu soygunları ve cinayetleri çözmekle meşgul olur. Herkesin peşinde olduğu yılan Protez adlı bir suçludan Aziyat'a geçer. Aziyat yılanı evinde herkesten gizli kasasında saklar. Bir gün kitabın izini sürmek için Çin'e gittiğinde, karısı Farizat yılanı ve evdeki tüm paraları alarak kaçar. Kitabın bir bölümünün bulunduğu Li ise diğer yarısını aramak için Çin'den Kırgızistan'a gelir. Kitabın yarısı Miki'de olduğu için aslında Aziyat da Li de Miki'nin peşindedir. Aziyat, karısının kaçtığı haberini alınca deliye döner, her yere adamlarını gönderip peşlerine düşer. Çünkü hem yılanını hem de karısını kaybetmiştir. Karısı Farizat ise Aziyat'ın adamı Said'le kaçmış ve başını belaya sokmuştur. O günlerde Miki, Aziyat'la karşılaşır ancak onun kim olduğuna bir anlam veremez. Sonrasında Li'ye ulaşır. Li'nin soyunu ve neslini araştırır. Kitabın onda olduğunu bildiği için yakınlarından birine verdiğini düşünerek yaptığı araştırmalar sonucu Amerika'da bir kızı olduğunu öğrenir ve ondan şüphelenir. Birinci cilt böylelikle sona erer.

Romanın ikinci cildi ise Aziyat'ın Farizat'ın altı aydır izini sürmesinin anlatımı ile başlar. Bu süre içerisinde pişman olan Farizat, yilandan kurtulmaya karar verir ve onu gizlice Dolon'daki bir mağaraya koyar. Said'in onun hakkında çıkardığı düşük kadın dedikodularına tahammül edemeyerek Said'i zehirleyerek kaçar. Bu süre içerisinde de peşinde Aziyat'ın adamları vardır. O yüzden ne yapacağını bilemeden bir Koreli ile Hong Kong'a gitmeye karar verir. Adam onun Said'i öldürdüğünü bilir. Aziyat ise o günlerde Rıcy Bolot adlı bir suçluyu aramaktadır. Miki ise Li ile karşılaştıktan sonra dağlarının arkasındaki bir köyde bir dervişle karşılaşır oraya geldiğinde farklı bir yeteneğe kavuşur. Artık insanların düşüncelerini okumaya başlar ve trans hâline geçer. Eski manastırda Li'nin kızı ile buluşur ve kılıçla dövüşürler. Ancak kız bir anda gözünün önünden kaybolur. Hayretler içerisinde kalan Miki, Moskova'ya dönerken uçakta Farizat'ı görür. Ona doğru çekilir. Ancak sebebini bilemez. Yeteneğinden ötürü onun peşinde kötü adamlar olduğunu anlar ve ona yardım etmek ister. Ancak Farizat ona güvenmeyerek taksiye binip gözden kaybolur. İkinci cilt bu şekilde sona erer.

Romanın üçüncü cildi Farizat'ın Moskova'daki arkadaşının yanına yerleşmesiyle başlar. Fakat olaylar Farizat'ın bildiğinden de karışıktır. Onun peşindeki adamlar yılanın izini sürmektedir. Mirza da bununla görevlendirilenlerden birisidir. Küçük yaştan itibaren yetimhanede büyüyen ve dövüşten para kazanan Mirza, Rusya'ya gelerek Farizat'ın peşine düşer. Kısa sürede yakalanan Farizat'ı Miki kurtartır. Ancak Mirza ile Miki birbirlerini gördüklerinde farklı bir tanışıklık sezerler ve Mirza onların kaçmasına göz yumar. Miki ile Farizat ise sanki yıllardır birbirlerini seven iki âşık gibidir. Hemen Farizat'ın Almatı'ya kaçmasını sağlayan Miki dönüp Mirza'ya yardım eder. Bu süreçte yaralanan Miki sonrasında Mirza'yı alıp Farizat'ın yanına döner. O günlerde Li'nin kızı Amerika'dan tekrar Çin'e dönmüştür ancak babası rüyasında artık Miki'nin -diğer adıyla Şaa'nın- yılanı bulduğunu ve ondan güçlü olduğunu bildirir. Farizat ise Miki'ya yılanın yerini söyler ve oraya gidip yılanı ulaştıklarında Miki

bambaşka duygular içerisine girer. O esnada çıkan rüzgâr, Mıkı'ya sırra yaklaştığını hissettirir. Fakat kitabın diğer yarısı henüz ellerinde değildir. Mıkı'nın aklında türlü sorular belirir. Roman, Farizat ve Şaa'nın Mırza'ya kalan mirasla hazırlattıkları pasaportla Londra'ya doğru yola çıkmaları ve Mıkı'nın aklındaki sorularla sona erer.

Yazar hemen hemen her kişiyle Brilliant Cılan arasında bir ilişki kurgulamaya çalışmıştır. Vaka halkalarında bu ilişkiyi gözlemlemek mümkündür ancak vaka halkaları arasında neden-sonuç ilişkisinin zayıflığı göze çarpmaktadır. Örneğin suç dünyasında ün yapan Kemel'in hikâyesinin yılanla alakası zayıftır. Esasen romandaki tüm vaka halkalarının anlamsal olarak bulunduğu nokta Brilliant Cılan'dır. Bütünsel manada bakıldığında entrik kurgu bağı derin değildir. Bunun muhtemel sebebi yazarın romanı ilk olarak tefrika halinde yayımlaması olmalıdır. Ayrıca romanın ciltli ve hacimli oluşunun bu kopukluğa yol açması da ihtimal dâhilindedir. Olayların çokluğu ve yazarın popüler olma endişesi başka bir etkeni teşkil etmekte ve söz konusu düzensizlik kurguya zarar vermektedir.

Romanda olayların ele alınışında her ne kadar 'gizem' yaratılmış gibi gözükse de esasen bu gizemin güçlü olmadığı görülür. İşlenen cinayetlerin, yapılan hırsızlıkların kim tarafından gerçekleştirildiği okura doğrudan sunulur. Söz gelimi Mıkı'nın yaptığı hırsızlığın ele alındığı bölümde okur, hırsızın Mıkı olduğunu doğrudan anlar ve ardından anlatıcı bu hırsızlığın nasıl yapıldığını özetleyerek anlatır. İkinci cildin başında Said'in ölümüne şahit olan okura kâtile ilişkin bilginin eylemin hemen ardından "...Said'in içkisine habersizce zehir attığında 'benim bu hileli işimi hiç kimse anlamaz' diye düşünürken bundan üç gün geçmeden şaşkın bir Koreli'nin eline düşeceği aklının ucuna gelmemişti" (BC, 2011, s. 215) şeklinde sunulması başka bir örnek olarak gösterilebilir. Romanın ikinci bölümünde dikkat çekici olaylardan biri olan Farizat'ın Aziyat'a karşı yaptıklarından pişman olması, Aziyat'ın ölümünü öğrenmesi ve Moskova'ya gidişinde uçakta Mıkı ile karşılaşması iyi işlenmemiş bir detaydır. Ayrıca yazar olayların hızla gelişmesine odaklı olduğu için okurun sorgulamasına veya bu gizemli kadın kim diye düşünmesine fırsat vermeden kadının kim olduğunu yazar-anlatıcı yoluyla "Bu sırlı, güzel kadın Farizattı" (BC, 2011, s. 333) şeklinde aktarması kurgudaki zayıf noktalardan herhangi birine örnektir. Çünkü burada yazar Farizat ve Mıkı'nın bir araya gelişine odaklıdır. Onların bir araya gelmesi Brilliant Cılan ile onun sırrına ait kitabın buluşması anlamına gelmekte ve olayların sonuca ereceğini imlemektedir. Fakat bu bir araya geliş neden-sonuç ilişkisinden kopuk olarak kurgulanmıştır. Dolayısıyla bu durum kurgudaki merak ve sürükleyiciliğe de gölge düşüren bir ayrıntı olarak değerlendirilmelidir.

Popüler romanların önemli temalarından olan aşk da Brilliant Cılan romanında bulunmaktadır. Yazar, romanda ele aldığı suçların aşk yaşantılarına da değinir. Ancak bu detaylar olayların aktarımının gerisinde kalır. Örneğin Kemel'in Isık Köl'de yüzerken boğulmaktan kurtardığı Gülsara'ya aşık olması ve zamanla Gülsara'nın Kemel'in bir suçlu olduğunu öğrenmesiyle süregelen bir iletişimi derin bir ruhsal çözümleme ile işlenmemiştir. Kemel'in aşk ile değiştiği, içerisine girdiği duygularla başka birine dönüşmeye başladığı ve suç dünyasından uzaklaşması okura "Kemel için âşık olmak beklenmedik bir şeydi. Aşk Kemel'i suçlular dünyasından çekip aldı. Aşk Asya'nın

ünlü kâtilini merhametli bir adama dönüştürdü.” (BC, 2011, s.147) şeklinde hızlı biçimde aktarılır. Romanda aşkın ele alındığı diğer bir çift Aziyat ve Farizat’tır. Farizat eğitilmiş, entelektüel bir kadındır ancak Aziyat’ın üçüncü eşidir. Aralarındaki iletişim derinlikli biçimde verilmese de anlatıcı Farizat’ın Aziyat’ın üzerindeki tesirini “*Farizat’ı her gördüğünde, onunla her konuştuğunda kendisini dinlenmiş, ruhu, gönlü ferahlamış gibi hissediyordu*” (BC, 2011, s. 162) şeklinde okura sunar. Kendisinden yirmi yaş büyük olan Aziyat ise Farizat’ın karşısına çıkan ilk erkektir. Ancak yılana erişme uğruna Aziyat’ın adamı Said ile kaçan Farizat’ın Aziyat’a karşı hislerinin sahil olmadığı açıkça görülür. Çünkü romanın üçüncü cildinde büyük patronun adamlarına yakalanan Farizat’ı kurtaran Mıkı ve Farizat bir anda birbirlerine âşık olurlar. Farizat’ın bu kısa sürede Mıkı’ya duyduğu hisler tüm gerçekliği ile ele alınmasa da Farizat’ın Mıkı’ya “*Sen gelene kadar nasıl dayanacağım. Özlerim seni, hasretimden ölüp giderim. Ölsem bile senin yanında ölmeliyim*” (BC, 2011, s. 475) demesi bu hisleri gösteren bir örnektir. Farizat’ı trene bindirip Almatı’ya gönderdiğinde anlatıcının Mıkı’nın hislerini “*...arkasından koşup gitmek istedi.*” (BC, 2011, s. 476) şeklinde ifade etmesi, Farizat’ın ise “*Öylece vagonun penceresinden atlayıp Şaa’nın yanına gitmek istemesi, “Almatı’ya geldiğinden beri Şaa’yı aklımdan bir saniye bile çıkarmaması* (BC, 2011, s. 486), yemeden içmeden kesilerek “*Eğer, Şaa beni kandırırsa onu öldürürüm (...)* ...beni bırakıp giderse kendimi öldürürüm” (BC, 2011, s. 487) şeklindeki düşünceleri durumun başka somut örnekleridir. Bununla birlikte popüler romanların özelliklerinden olan ve okur kitlesini harekete geçirmek amacıyla ele alınan erotizm (Uğurlu & Koşan, 2019, s. 692), *Brilliant Cılan* romanında Mıkı ve Farizat üzerinden işlenir. Ancak romanda geniş bir yer tutmamaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde kurguda aşk temasının bir dekor görevi gördüğü ve ruhsal çözümlemelerden, neden-sonuç ilişkisinden kopuk biçimde ele alındığı söylenmelidir.

1.5.2. Anlatıcı ve bakış açısı

Romandaki kişiler arasındaki ilişkiden ortaya çıkan öykü, romanda olup biten her şey, okura belirli bir bakış açısına sahip bir anlatıcı tarafından aktarılır. Popüler romanların anlatıcıları, birinci ya üçüncü şahıs olarak yer alırlar. Ancak bir romanda birden fazla anlatıcı bulunabilir (Sağlık, 2010, s. 49-158).

Brilliant Cılan romanında çoğunlukla üçüncü şahıs anlatıcının ve hâkim bakış açısının kullanıldığı görülmektedir. Romanın kurgusu ve psikolojik alt yapısına bu durum olumsuz tesir etmiştir. Söz gelimi, romanın önemli kişilerinden Mıkı, baba sevgisi görmeyen üvey babasından daima eziyet gören ve bu yüzden baba eksikliği ile yaşamış biridir. İç dünyasındaki baba eksikliğini Kadir ata ile doldurmuştur. Ancak okur, bu eksikliği doğrudan anlatıcıdan öğrenir. Mıkı’nın hisleri dinamik bir gelişimle veya çeşitli çözümlemelerle verilmemektedir. Dolayısıyla duygunun okura geçmesi pek de muhtemel değildir:

Mıkı, ihtiyar Kıtay’a¹⁰ baba demişti ve öylece kaldı. Aslında Mıkı gerçekten onu kendi babası gibi görüyordu. İhtiyar Kıtay da bunun farkındaydı. Bu yüzden baba sevgisini

¹⁰ Bu ifade romanda “Kıtay çal” şeklinde geçmekte olup anlatıcının aktardığına göre kahramanın Ürkün’den ötürü Çin’e gidip orada uzun yıllar yaşaması sonucu verilen bir lakap niteliği taşımaktadır. O zamandan beri insanlar ona “Kadir” adıyla seslenmek yerine “Kıtay Çal” ifadesini kullanmıştır (BC,

bilmeden, babası tarafından şımartılmadan bir çocuğun nasıl büyüyeceğini bildiği için onun yerini az da olsa doldurmaya çalıştı (BC, 2011, s. 75).

Yazar, Mıkı'nın baba eksikliğini kurgunun içinde vermek yerine anlatıcı okura sunar. Başka bir örneği romanın temel mesajının tekrarlanmasında görmek mümkündür. "Suça karışarak para ile kendini bulamazmısın" (BC, 2011, s. 330) "Akılda sınır var mıdır? Zenginliğin sınırı var mıdır? Güçte sınır var mıdır? Ben onun sınırına ulaştım diyen var mıdır? Bu üçü bir araya gelmez. Eğer gelecek olsaydı o zaman insanoğlu cennetteki hayatına geri dönerdi" (BC, 2011, s. 504) gibi ifadelerde yazarın kişisel tutumunun öne çıktığı görülür. Verdiği röportajlar bu fikri somutlamaktadır. Nitekim popüler romanlardaki anlatıcılar genellikle bu örnekte olduğu gibi kendilerini belli ederler ve taraflı bir tutum sergilerler (Sağlık, 2010, s. 158). Verilen alıntılarda Mıkı'nın yalnızlığına üzülen, zenginlik, güç ve bilimin önemini vurgulayan ilâhi anlatıcı bir bakıma yazarın sesidir. Bununla birlikte yazar kahramanları üzerinden "Kırgızlarda yüz yıl kadar önce gerçekten iki üç eşli evlilikler vardı. Ancak şimdilerde böyle bir şey yok. Kanunlar izin vermiyor" (BC, 2011, s. 424), "...para için ölüp gideceksin" (BC, 2011, s. 352) şeklindeki örneklerde görüldüğü gibi kendi fikirlerini de okura sunar.

Bahsedilmesi gereken diğer bir detay ise yazarın anlatıcı aracılığıyla yer yer bilgi vermesidir. Bu tür pasajlar kurgunun noksanlığına işaret etmektedir. Zira olay örgüsünün dışında yer alır. Söz gelimi "Aslında devir eskisi gibi değil, değişti. SSCB zamanındaki gibi değil, herkes kendi bağımsız vatanında kendi yönetim sistemlerini kurdu, ona göre kanunları yürürlüğe koymaya başladı (...)" "Bağımsızlık hastalığı"na yakalananların da devri son bulmasıyla suçluların da nam yaptığı zamanın bittiğini Aziyat bilmez olur mu? Elbette biliyordu" (BC, 2011, s. 257) cümlelerinde yazar-anlatıcının varlığı açıkça görülür. O dönemin değişen sosyo-politik yapısını Aziyat'tan ziyade bilen ilâhi anlatıcıdır. Bazı bölüm girişlerinde ve olay aralarında yazarın bu tavrı takındığı görülür.

1.6. Romanda Kişiler

Roman kişileri, olayı şekillendiren ve romanın ana eksenini oluşturan unsurlardır. Popüler romanlarda çok sayıda kişi bulunur. Bunların bir kısmı başat rolde iken bir kısmı ikinci derecede veya figüran düzeyindedir. Çoğunlukla tek yönlü özellik gösteren bu kişilerin nadiren yuvarlak-çok yönlü kişiler de olabildiği görülmektedir (Sağlık, 2010, s. 159). *Brilliant Cılan* romanı popüler romanlarda olduğu gibi çok sayıda kişiden oluşur. Kemel, Mıkı, Aziyat, Farizat, Mırza, Said, Gülsara, Protez, Rıçy Bolot, Kara Cılan, Sarıgül, Kara Döo, Li, Li'nin kızı, Kempir, Kadır Ata, Salkın, He Çan, Hun Li, İgor, Sayra, Mayram, Azim gibi kişiler ile geniş bir kişiler kadrosuna sahiptir.

Romanda birden fazla önemli kişi bulunur. Bu kişiler Kemel, Mıkı, Aziyat, Farizat'tır. Said, Kara Cılan, Protez, Gülsara, Rıçy Bolot (Sarıgül), Kempir, Li'nin kızı, Li, Mırza ise norm karakterlerken; Salkın, He Çan, Hun Li, İgor, Sayra, Mayram, Azim, İgrok fon karakterlerdir. Diğer kişilerin romandaki varlığı hem kurguyu hem de bu kişileri anlamlandırma görevi görmektedir. Yazar bu kişileri anlatımı desteklemesi ve

2011, s. 73). Dolayısıyla isim görevi gördüğü için aktarımda "Kıtay" ifadesi tercihen aynen bırakılmıştır.

olaya katkı sağlaması amacıyla figüratif olarak yaratmıştır. Forster'a göre¹¹ değerlendirmek gerekirse romandaki tüm kişiler düz-yalınkat özellik gösterir. Derinliksizdir. Ruhsal betimlemelerden, dinamik gelişimden yoksundur. Çünkü yazar, okurun eseri sürükleyici şekilde sıkılmadan okumasını hedeflediği için dikkati olaya çeker. Bu bağlamda, özellikle Kemel, Mıkı, Aziyat ve Farizat'ın merkezde yer aldığı bir kurgu ortaya koysa da başkışı özelliği gösteren Mıkı diğer adıyla Şaa'dır.

Yazar, eserde hayatın gerçekliğini kendine rehber edinir. Kemel, Mıkı, Sarıgül gibi kişileri gerçek hayattan alarak kurgusal düzleme eklemiştir. Örneğin, Sarıgül, yazarın köpekleri çok seven ve evinde köpek besleyen abisinden esinlenerek oluşturduğu bir kişidir.¹² Mıkı'nın karakterizasyonunda müşahede/gözlem yönteminden faydalanan yazar Rusya'da, Avrupa'da, Çin'de yaşayan üç farklı iş insanının kişiliğini Mıkı'da bir araya getirmiştir. Bunlar dışındaki kişiler çoğunlukla fiktif kişilerdir.

Brilliant Cılan romanında karakterizasyon bakımından romana hâkim olan yöntem, geleneksel romanın sıkça kullandığı açıklama yöntemidir. Romanın kişileri ise düz-yalınkat kişiler olmakla birlikte dinamik bir gelişim göstermemektedir. Kişiler ile ilgili bilgiler çoğunlukla okura anlatıcı aracılığıyla doğrudan sunulur. Yazarın Kemel'in veya Aziyat'ın hayatlarında geçirdiği serüveni, fiziki özelliklerini açıklama yoluyla dikkatlere sunması bahsedilen durumun somut örneğidir. Söz gelimi romanda Kemel'in geçmiş yıllarda yaşadığı olumsuz olaylardan, sürgün hayatından ve zengin olup köyüne dönmesinden kısaca bahsedilmiştir. Ancak olaylar, etkin kişiler veya duygular betimlenmemiştir. Fiziki veya ruhsal çözümler yüzeyseldir. Yazar, roman kişilerinin kendilerini duygu ve düşünce bazında ifade etmeleri yoluyla karakterize etmekten ziyade büyük ölçüde klasik yöntemle başvurmuştur. Aziyat'ın karakterizasyonunda da benzer durum söz konusudur. Söz gelimi Aziyat'ın eşi tarafından terk edildikten sonra yaşadığı ruhsal sıkıntılar derin tasvirlerle ortaya konmamıştır. Eserde yazar-anlatıcının varlığı ön plandadır: "*Suçlu yollar ile, para ile kendi değerini elde edemezsin*" (BC, 2011, s. 330) diye okura mesaj veren aslında yazar Abıkeyev'in kendisidir. Yazar, Aziyat'ın suça bulaşmışlığının vicdani muhakemesini derin olarak ortaya koymamıştır. Muhakeme bakımından "*Bu Brilliant Cılan'la karşılaşana kadar hayatın tadını çıkarıyordum, rahattım. Yılan bana geldiğinden beri hepsini yitirdim. Bunu sen anlayamazsın. Kimse anlayamaz.*" (BC, 2011, s. 294) ifadesi dikkat çekicidir. Bu sözler, yılanın hayatına girişi ile hayattan kopan Aziyat'ın içindeki uyanışın bir göstergesidir. Fakat Aziyat'ın iç muhakemesi gelişimsel şekilde ele alınmamıştır. Bu bakımdan yuvarlak-dinamik bir kişi değildir.

Başka bir örnek ise Kemel'in 14 yıl boyunca hapiste kaldığı sürede geçirdiği değişimdir. Kemel hapse girdikten sonra başka bir adama dönüşmüştür. Ancak bu dönüşüm okura neden-sonuç ilişkisi, çeşitli çözümler ve ruh tahlilleri yoluyla verilmemiş, okura doğrudan "*hapishane Kemel'i tamamen değiştirdi, eskisi gibi her şey sessiz kalan, boyun eğen Kemel değildi...*" (BC, 2011, s. 111) şeklinde hâkim bakış açısıyla sunulmuştur. Hapishane hayatı Kemel için bir dönüm noktası olmasına rağmen yaşadığı çıkmazlar/zorluklar karşısındaki hisleri çözümlenmemiştir. Suçlu bir roman

¹¹ Bk. (Forster, 2016, s. 105-124).

¹² Bk. <https://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan-45704409>.

kişisinin yaptığı eylemler sonucunda geçirdiği değişim/dönüşüm muhakkak dikkate değerdir. Fakat yazarın çoğunlukla olayları sıralamak kaygısında olması ve kişilerin yaşadıkları olayların sebep ve sonuçlarını açıklama amacı gütmemesi popülerlik kaygısı ile ilintilidir. Çünkü popüler roman okuru için olayların sürükleyici olması ve dikkat çekici unsurların ele alınması daha mühimdir. Bu bakımdan yazarın bu beklentiye yönelik hareket ettiği açıkça görülmektedir.

Romanda dramatik yöntem, açıklamaya kıyasla daha geri plandadır. Ancak yazar, yer yer dramatik yöntemden de faydalanmıştır. Söz gelimi her ne kadar gerekçeleri sunulmasa da Aziyat'ın mal varlığını ve itibarını alıp götüreren Farizat'ın bu konudaki pişmanlığını betimlemesi önemli bir detaydır. Daha iyi bir örneğe ise Mıkı'nın karakterizasyonunda rastlanır. Yazar, Kemel'de yaptığının aksine Mıkı'ya dair fiziki veya ruhsal özellikleri topluca sunmamıştır. Mıkı'ya dair bilgiler anlatıcının yanı sıra roman kişilerinin bakış açıları ile de verilmiştir. Yazar özellikle ikinci bölümde Mıkı'nın kişiliğini daha iyi açıklamıştır. Bu sıralanan hususlar onun başkışı olduğunu da somutlamaktadır.

1.7. Romanda Mekân

Brilliant Cılan'da mekân çok önemli bir unsur değildir. Romanda çevresel mekânlara ilişkin detaylı betimlemeler bulunmamaktadır. Olayların geçtiği yerlerden en belirginini Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'tir. Ancak yazar Bişkek'e ilişkin ayrıntılı tasvire yer vermemiştir. Bazı cümlelerde "*Bişkek'in sokaklarında yabancı arabalar görülmeye başlanmış (...)* Sokaktaki insanların aslında Moskova'dakilerden farkı yok" (BC, 2011, s. 142) şeklinde yaşantıya ilişkin betimlemelerde bulunur. Bişkek dışında romanın en önemli diğer bir mekânı Çin ve Moskova'dır. Ancak buralara ilişkin de ayrıntılı betimlemeler yoktur. Yalnızca olayların geçtiği, kişilerin bulunduğu yerler olarak anlam kazanırlar. Bunlara nazaran daha spesifik mekân olarak pazarlar dikkat çeker (Oş ve Dordoy Pazarı). Özellikle Oş Pazarı kurguda önemli bir yer taşır. Dolon geçidi, Tanrı Dağları, Isık Göl, diğer önemli mekânlara örnektir. Buralar dışında Afganistan, Pakistan, Moğolistan ve Sibiryaya özellikle suç dünyasına ilişkin olayların geçtiği mekânlar olarak bahsedilen yerlerdir.

Bunlar dışında ev, otel, tren, uçak, araba gibi farklı mekânlar da kurgu açısından önemli mekânlar olarak sıralanmalıdır. Bu mekânların dışında algısal mekânlar ise daha dikkat çekicidir. Çünkü burada önemli olan mekânın özellikleri vb. değil, mekânın bireye hissettirdikleridir. Bu doğrultuda romanda 'vagon' algısal mekânlardan birini oluşturmaktadır. Kemel'in hapishaneye atıldığında yaşadıklarının anlatıldığı bölümde vagon ve vagondaki mahkumlara mekânın hissettirdikleri okura sunulur:

Bişkek'ten (O zamanlar Frunze diye adlandırılıyordu) Karaganda'ya gelene kadar görmediğini görmüştü. Bir kişilik yere üçten fazla kişinin tıklıldığı yetmiyormuş gibi her istasyonda duruyorlardı. Tekrar tekrar onların vagonuna insanları bırakıp gidiyorlardı. "En değersiz mal bizmişiz ya" diyerek mahkumlar of çektiler. Böylece bir günlük Karaganda yolunu dört günde zar zor gittiler. Kışın en çetin zamanları. Soğuk vagonlara tıklmışlar "soğuk alıp hasta olurlar, sağlıkları bozulur" diyen de yok.

Hapishaneye düşmenin, insanı insan yerine koymamak olduğunu o zaman anlamıştı Kemel (BC, 2011, s. 85).

Burada vagon, mahkumlar için kapalı mekândır. Vagondaki tıkiş tıkiş insanlar, soğuk hava ve kötü muamele, mahkumların ruhunu daraltan bir husus olarak ele alınır. Nitekim anlatıcının iç çözümleme yöntemi ile yaptığı bu mekân tasvirinde Kemel üzerinden ontolojik bir çözülme öne çıkar.

Romanda dikkat çeken başka bir mekân para kasasıdır. Kasa, romanın her cildinde okurun karşısına çıkan önemli bir detaydır. Bu anlamda algısal mekânlardan olan kasalar diğer yandan roman kişilerinin dışarıya açılan bir penceresi niteliğindedir. Çünkü kasaların açılması, içindeki değerli eşya/paranın çalınması kurgunun kilit noktalarını oluşturmaktadır. Söz gelimi romanın başlarında bir tüccarın kasasındaki dolarları çalarak kaçan Miki o dolarlar sayesinde kitaba ilişkin eğitimi alma fırsatı yakalar. Farizat, Aziyat'ın kasasında sakladığı dolarları ve Brilliant Cılan'ı alarak kaçtıktan sonra yaşantısı tamamen değişir. Bu bakımdan para kasaları Farizat ve Miki örneğinde açık mekânı teşkil ederken tüccar ve Aziyat için kapalı mekândır. Nitekim Aziyat'ın çalınan o paralar ve yılanla birlikte yaşantısı bir daha eskisi gibi güzel ve anlamlı olmamış bunun sonucunda da hayatını kaybetmiştir.

Romanın ikinci cildinde Farizat'ın Brilliant Cılan'ı sakladığı mağara da kurguyu etkileyen mekânların başında gelir. Farizat bu mağarayı daha önce rüyasında görmüştür ve Aziyat ona bu mağaranın efsanevi bir mağara olduğundan bahsetmiştir. Tekrar o bölgeye geldiğinde o mağarayı hatırlamak üzere yola çıkan Farizat'ın ulaştığı bu mağarayı anlatıcı şu şekilde tasvir eder:

Dolon'dan geçtikten sonra taa kaç yıl önce gördüğü bu rüyayı "unuttum mu ne yaptım..." diye düşündü. Her şeyi sanki haritadan bulur gibi hatırlayıp, kolundan tutup birisi götürüyor gibi gitti (...) Oraya ulaştığında güneş dağın tepelerine kıpkızıl vuruyordu. Mağaranın ağızına "sonunda geldim" der gibi birden oturuverdi. (...) Mağaranın içi de ağız da dar olduğu için sadece sürünerek yürümek mümkün olabilirdi. (...) Mağaranın dibi taşlı ve içi sanki biri mahsus sıvamış gibi kaygandı. Şiddetli yağmurlarda bazı hayvanlar korunmak için ağızına girmezse dibine hiç kimsenin girmesi mümkün değildi. Başka mağaralar gibi nem kokusu da yoktu (BC, 2011, s. 201-202).

Esasen mekân tasviri yazarın öncülediği bir husus değildir. Zira onun amacı olayın anlatımıdır. Dolayısıyla mekâna ilişkin yoğun tasvirlerin bulunmaması eserin popülerlik kaygısı ile yazıldığını da imleyen bir detaydır.

1.8. Romanda Zaman

Popüler romanlarda zaman, kişilerin üzerinde etkili olan olaylarda uzun bir süreyi kapsar. Ancak bazı popüler romanlarda bu zamanın tüm detayları ile verilmeyeceği görülmektedir. Yazarlar, gereksiz ayrıntıları zaman özetleme ya da zaman atlama tekniklerini kullanarak en aza indirir (Sağlık 2010, s. 56-162). *Brilliant Cılan* romanında da bu teknikleri gözlemlemek mümkündür.

Brilliant Cılan'da olaylar hızlı bir şekilde gelişir ve değişir. Yazar bu noktada zaman atlama ve zaman özetleme tekniklerini kullanır. Olayların hızla değişmesine örnek

olarak, Miki'nin hırsızlık yapıp dolarla ülkesinden ayrıldıktan sonra yazarın başka kişiler üzerinden farklı olayları ele alması verilebilir. Ardından anlatıcı Miki'nin bir anda ortaya çıkışını “*Şaa (Miki) sanki gökyüzünden düşmüş gibi bir anda Bişkek'te ortaya çıktı*” (BC, 2011, s. 139) ifadesiyle ortaya koyar. Aradan geçen zaman ise Miki'nin arkadaşı Salkın'ın “*Salkın dört yılın içinde sanki on yıl yaşlanmış gibi görünüyordu*” (BC, 2011, s. 139) şeklindeki tasvirinde açığa çıkmaktadır. Ancak ne Miki'nin ortaya çıkışı ne de bu dört yıl ayrıntılı olarak betimlenmemiştir. Zaman atlama ve özetlemeye başka örnek olarak Kemel'in 14 yıllık hapis hane hayatı verilebilir. Kemel'in hapis hane de yaşadıkları flashbacklerle okura sunulur ve vaka bir anda onun hapis hane den çıkışıyla devam ettirilir. Romanın yapısında zamana ilişkin en dikkat çeken unsurlardan biri flashbacklerdir. Yazar, hem dar hem yapıcı hem de çözücü flashbacklere¹³ başvurur. Özellikle yapıcı flashback tekniğini kullanmaktadır. Yapıcı flashback tekniğini Farizat üzerinden örneklendirmek mümkündür. Aziyat'la üçüncü eşi olarak evlenmeyi kabul eden fakat sonrasında gerçekten sevmediği ve tanımadığı Said adlı bir adamla kaçarak kendini bambaşka bir maceranın içerisinde bulan ve gerçekliğini sorgulayan Farizat'ın vicdani muhakemesinde çözücü flashback tekniği devreye girer. Farizat'ın geçmişte yaşadığı zulüm ve zorluklar betimlenir ve Aziyat'ın onu kötü insanların elinden kurtardığı anlaşılır. Fakat Farizat'ın içerisinde bulunduğu sevgisizlik, ilgi isteği ve para arzusu onu bu sona itmiştir. Okur, Farizat'ın geçmişte yaşadığı zor günleri çözümlenerek onun bugününe anlam kazandırabilir. Yazar bu şekilde kurmacanın aksiyonel seyrini değiştirir.

Romanda yer alan olayların çokluğu vaka zamanının tespitini zorlaştıran bir unsurdur. Diğer yandan doğrudan bir zaman tespitine mahal veren ifadeler romanda yer almaz. Ancak roman flashbacklerle bağımsızlık öncesine değinmekle beraber bağımsızlık sonrası ele almaktadır. Örneğin “*Bişkek'ten (O zamanlar Frunze diye adlandırılıyordu)*” (BC, 2011, s. 201-202) ifadesi gibi genel bir anlatımla bağımsızlık öncesi tasvir edilirken 1916, 1970 gibi spesifik bir tarih belirterek de bağımsızlık öncesi süreç ele alınmıştır. Aynı şekilde “*...zaman eskisi gibi değil, değişti. SSCB zamanındaki gibi değil, herkes kendi bağımsız vatanında kendi yönetim sistemlerini kurdu, ona göre kanunları yürürlüğe koymaya başladı*” (BC, 2011, s. 257) cümlesinde görüldüğü gibi tarih belirtmeden olaylar doğrultusunda bağımsızlık sonrası tasvir edildiği gibi 1992-1993 yıllarındaki yetimhanelerin durumunu anlatan olaylarda bağımsızlık sonrası belirgin bir zaman aralığı kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ancak anlatıcı romanda daha çok “*...bundan dört gün önce*” (BC, 2011, s. 58), “*aradan iki hafta geçtikten sonra...*” (BC, 2011, s.93), “*altı ay boyu*” (BC, 2011, s.188), “*...beş yıl*” (BC, 2011, s. 111), “*aradan dokuz yıl geçtikten sonra...*” (BC, 2011, s. 233) gibi bir zaman kurgusu kullanır. Bu kaygının sebebi, olayları bir an önce sıralamakla ilintilidir ve olaylardaki fazlalıktır. Yazar, anlatmak istediği, varmak istediği yere bir an önce ulaşmak ister. Nitekim popüler eserlerde sıkça görülen bir özellik olan özetleme Abıkeyev'in de romanında kullandığı bir yöntemdir.

¹³ Flashback tekniği, temelde dar, yapıcı ve çözücü geriye dönüş tekniği olarak üç şekilde ele alınabilir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Gürsel Aytaç'tan aktaran, Tekin, 2016, s. 253-264).

1.9. Romanın Biçimsel Yapısı

1.9.1. Anlatım teknikleri

Yazarlar anlatım tekniği yoluyla anlatımını güçlü kılmayı amaçlar. Nitekim bu teknikler konuya uygun olarak seçilir. Tasvir, anlatma, iç ve dış diyalog, iç ve dış monolog, iç çözümlenme, bilinç akışı, montaj vd. şeklinde sıralanabilecek olan tekniklerden bazıları popüler romanlarda daha yaygın biçimde görülmektedir. Zira popüler romanlar anlatım teknikleri bakımından çok zengindir (Sağlık, 2010, s. 170).

Brilliant Cılan romanında yazar Abıkeyev, belirgin olarak anlatma tekniğinden yararlanır. Anlatma tekniğinde okur, olayları anlatıcıdan öğrenir (Tural, 2018, s. 158). Ünal Aytür, böyle bir durumda anlatıcının olayları ve duyguları birinci elden değerlendiren, alımlayan olduğunu ve okurun geri planda kaldığını ifade eder (2009, s. 27). Yazarın anlatma tekniğini kullanışı, yılanın sırrına ve hikâyenin gizemine okuru inandırma arzusundan kaynaklanır: “Üvey babası kolhozun çok eski bir arabasını kullanıyordu. Öfkeli mi sarhoş mu geldiği bilinmez, işten gelir gelmez kolhozun müdürlerine, eski arabasına ağzına geleni söyler, bağırır ve hırçın karısına (Mıkının annesine) olan tüm öfkesini Mıkı’dan çıkarırdı” (BC, 2011, 71) (...) “...dayaktan korkan Mıkı suda çat-pat yüzmesine rağmen o gün suda yüzmeyi bir anda öğreniverdi” (BC, 2011, s. 72) (...) “Üvey babası trafik kazasından hayatını kaybettiğinde Allah’ın varlığına inandı ve mutluluğundan hıçkırığa hıçkırığa ağladı” (BC, 2011, s. 72). Alıntılanan cümlelerde anlatıcının Mıkı’nın başından geçenleri okura hâkim bakış açısı yoluyla sunduğu görülür. “Bir gün çocuklar sofraya oturduğunda ihtiyâr Kıtay Mıkı’yu da çağırır ve hep birlikte yemek yediler. Mıkı o güne kadar hayatında böyle lezzetli bir yemek yememişti. Kocaman bir tabağa koyulan yemeği nasıl bitirdiğini kendisi de bilmiyordu. Hatta o yemeğin ne olduğunu da bilmiyordu. Lagman olduğunu sonradan öğrendi. Ekmeğin tadı da bir başkaydı.” (BC, 2011, s. 74) cümlesi de anlatma tekniğinin kullanımına başka bir örnektir.

Romanda başlarda daha az kullanılan diyalog tekniği özellikle ikinci ciltten itibaren yaygınlaşır. Buna bir örnek olarak:

- “Yaşamak istiyorsan sesini çıkarma da kasayı aç” dedi sesini bilerek değiştirip hırıltılı ve korkutucu bir şekilde konuşarak. Gözlerinden korktuğu sezilen “müdür” korktuğunu belli ettirmemeye çalışarak:
- “Buradan canlı çıkacağımı mı düşünüyorsun?” dedi cesur bir şekilde. Kara giyimli adam tüfeğinin ağzını yüzüne dayadı.
- “Hoşça kal budala” dedi.
- İşin şaka olmadığını anlayan müdür:
- “Dur, kasayı ben açmasam sen şifresini nereden bileceksin. İstediyini al, geri kalanını sağ bırak” dedi ... (BC, 2011, s. 81).

Alıntılanan diyalogda dikkat çeken anlatıcının varlığı nitekim diyalog yönteminde görülen bir durumdur ancak diyalog tekniğinde aslanan anlatıcının olabildiğince silik olmasıdır (Sazyek, 2015, s. 113). Romanda her iki tür örneğe de rastlamak mümkündür. Bazı diyaloglarda silik bir anlatıcı söz konusu iken bazı diyaloglarda ise yazar-anlatıcının görünür olduğu farkedilmektedir. Zira gösterme tekniğinin bir parçası

olarak da bilinen diyalogların az olması, romanda hâkimiyetin anlatmada olduğunu somutlamaktadır.

Yazar romanda montaj tekniğini de kullanır. Örneğin romanda “gökyüzünden yeryüzüne düşen insanlar” konulu bir efsaneye yer verir. Buna göre “Saçları kızıl, yüzleri sarı, gözleri mavi gökyüzü gibi, bilge, iyi kalpli insanların...” (BC, 2011, s. 115) yeryüzüne gelişlerini Brilliant Cılan ve sırrı ile bağdaştırarak ele alır. Onların tekrar gelişlerini yılanın anahtarı ile bağdaştırır.

Yazar yer yer iç çözümleme tekniğinden de faydalanır. Romanda hem doğrudan hem de dolaylı iç çözümlere rastlanır. Romanın ikinci bölümünün başlangıcında, eşi tarafından terkedilen ve elindeki tüm zenginliği kaybolan Aziyat’ın hisleri “Gerçekten tüm kerametimi ‘Brilliant Cılan ile Farizat alıp götürdü mü? Eskiden adımları duyup korkanlar, şimdi aksini yapar oldu. Gözümün içine bakarak konuşamayanlar konuşur oldu (...)' diye üzülürken haber gelir ” (BC, 2011, s. 196) şeklinde aktarılması doğrudan iç çözümlenmeye bir örnektir. Farizat’ın aklını karıştıran Koreli ile Hong Kong’a gidip gitmemedeki kararsızlığını ortaya koyan “Koreliyi dikkatli bir şekilde süzen Farizat ne diyeceğini bilemeden öylece kalakaldı. İç sesi ‘dinleme, vedalaş! Bu sümsükten hemen kurtul’ diyordu.” (BC, 2011, s. 221) cümlesi ise dolaylı iç çözümleme için iyi bir örnektir. Özellikle dolaylı iç çözümlenmelerle okur roman kişinin iç dünyasını daha yakından tanıma fırsatı bulur. Ancak *Brilliant Cılan*’da olduğu gibi, popüler romanlarda ruhsal çözümlenmeler daha azdır ve odak olaydadır.

1.9.2. Romanda dil ve üslup

Popüler romanların geniş bir okur kitlesi vardır. Estetik romanlara kıyasla daha sade ve rahat bir dille yazılırlar. Büyük ölçüde konuşma dilinin kullanıldığı görülmektedir. Sanatkarane bir üslup daha az kullanılır. Çoğu popüler romanda okuru inandırmak ve ikna etmek için gerçek bilgi ve belgelere yer verilir, akıcı bir dil, sürükleyici bir üslup bulunur (Sağlık, 2010, s. 170-171). Çünkü çok okunmayı hedefleyen popüler roman yazarları, halka en rahat ulaşabilecekleri ve onların en rahat anlayabilecekleri bir dili tercih ederler. Benzer biçimde *Brilliant Cılan*’da da betimlemeler daha basit düzeyde ve yüzeyseldir. Özellikle kişi tasvirlerinden ziyade olayların anlatımında tasvir yöntemi öne çıkar: “Dairesine geldikten sonra içeriden kapıyı iyice kilitleyip yatağın altındaki eski cüzdanını çıkardı. Onun içinden bundan dört gün önce koyduğu dolarları aldı. Yeşil dolarları bir kez daha saydı. Yedi bin iki yüz.” (BC, 2011, s. 58) cümlesi bu betimlemelerden birine örnek olarak sunulabilir.

Yazar daha çok günlük konuşma dili ile yazmıştır: “Men tamak apkeleyin/ Ben yemek getireyim” (BC, 2011, s. 354), “Aybança emes, kılmışkerlerçe çaşap kelatkam/Hayvan gibi değil, suçlular gibi yaşıyordum” (BC, 2011, s. 153) cümleleri bu konuşma diline örnek olarak sunulabilir. Amacı halka inmek olan yazar bu sebeple halk deyişlerinden, günlük dilden faydalanmıştır: “...sokur it bok calağıça.../kör köpek bok yalayana kadar” (BC, 2011, s.48, s. 65), “İt körbögön azaptı kör/köpeğin çekmediği azabı çek” (BC, 2011, s. 85, s. 298), “ümütüñdü üzbö degen kep aytilat eken.../ümidini kesme diye bir söz var” (BC, 2011, s. 96), “Kumga siñgen suuday dayınsız/kuma karışan su gibi bihaber” (BC, 2011, s. 99), “Köktön tilegenin cerden bergendey boldu/gökte ararken yerde buldu” (BC, 2011, s. 156), “Ayaldın akılı kırk eşekke cük.../kadının akılı kırk eşek yüküne denk” (BC, 2011, s.

329) buna örnek olarak verilebilir. Bu kullanımlar yazarın rahat okunmayı hedeflediğini gösterir. Yazar belli bir okur kitlesinin beklentilerini karşılama amacı güder.

Dil konusunda romanda dikkat çeken diğer husus yazarın yer yer Rusça kelimeler kullanmasıdır: "...ujas/korku" (BC, 2011, s. 319), "niçego/önemli değil" (BC, 2011, s. 320), "...mejdu proçim.../gerekirse" (BC, 2011, s. 321) gibi Kırgızcada karşılığı bulunan bazı kelimeleri, Rusça olarak kullanmayı tercih etmiştir. Roman kişinin Rusça konuştuğunu ifade ettiği yerlerde metnin dili Kırgızca olduğu için buna bağlı kalmasına rağmen bazı yerlerde kişisel tercihen Rusça kelimeler göze çarpar. Romanda orijinal ifadeler, detaylı benzetmeler bulunmamaktadır. Fakat genel olarak sürükleyici bir üslubu vardır. Sürükleyici oluşu onun popülerliğini besleyen bir özelliktir.

1.9.3. Klişe sözler

Popüler romanlarda klişe söz, kişi ve olayların yer aldığı bilinmektedir. Yazar, roman içerisinde böyle tekrarlara düşebilir. Bu bağlamda *Brilliant Cılan* romanında diğer popüler romanlarda olduğu gibi klişelerin yer aldığı belirlenmiştir. Bu klişelerin çoğu, yazar tarafından bilerek kullanılmıştır. Söz gelimi eserin başından itibaren yer yer "...onlar için gizemli bir sır olarak kaldı" (BC, 2011, s. 43); "...gizemli sır" (BC, 2011, s. 78); "Bu da bilinmeyen bir gizem." (BC, 2011, s. 115); "...gizemli yılan..." (BC, 2011, s. 132), "...bu Tanrı'nın gizemi" (BC, 2011, s. 306) gibi sır ve gizem vurgusunun tekrarlanması ile yazar, *Brilliant Cılan*'ın sırrının açığa kavuşmadığını okura hatırlatarak merak unsuru yaratmaya çalışmıştır. Aynı zamanda bu klişeler leitmotiv özelliği taşımaktadır. Bununla birlikte yazar, roman içerisinde kullandığı halk deyişlerini, bazı ifadeleri yer yer tekrarlar. Ancak bunlar leitmotiv olmaktan ziyade klişelik taşır. Söz gelimi Şaa'nın Li'nin kızını gördüğünde anlatıcının "Şaa bu zamana kadar böyle güzel kızı görmediği için..." (BC, 2011, s. 281) vurgusunu karşılaştığı yaşlı kadını gördüğünde de tekrarlaması duruma iyi bir örnektir.

Romanda olay halkaları ve kişiler arası geçişler düzenli değildir. Yazar bazen romanın belli kısımlarında kurgunun akışını bozarak romanın ana fikrinin tekrarına başvurmuştur. Bu durum klişeliğe başka bir örnektir. Ancak bu okura 'tezi' tekrar vurgulama kaygısından kaynaklanır. Söz gelimi Kemal'in Gülsara ile tanışmasının anlatıldığı kısımda bir anda Aziyat'ın düşüncesi aracılığıyla *Brilliant Cılan*'a veya onun sırrının anlatıldığı kitaba bir kişinin aynı anda sahip olamaması ve bu sırrı açığa çıkarmaya çalışan kişinin sonunun trajik olduğu ifade edilir (BC, 2011, s. 126-127). Aslında romanın başlangıcından itibaren yer yer hâkim bakış açısıyla, yer yer de kahramanların gözünden vurgulanan bir fikirdir. Burada anlatıcı ve yazar arasındaki kinaye mesafesinin korunmadığı somut olarak görülmektedir.

1.10. Hacimli ve Seri Hâlinde Yazılması

Popüler romanların önemli bir özelliği seri üretim olmaları ve hacimli biçimde yazılmalarıdır. Hatta bu sebeple eleştirilerek dışlandıkları da bilinmektedir (Uğur, 2013, s. 25-26). *Brilliant Cılan*'ın da dikkat çeken bir yönü seri hâlinde yazılması ve üç ciltten meydana gelmesidir. Hızla değişen olaylar ve kişiler, kurgudaki dağınıklık eserinde dikkati çeken hususlardır. Zira bu yönüyle yazarın temel hedefinin okurda merak uyandırma ve okura hoşça vakit geçirtme olduğu açıktır. Bu sebeple yazar seri

halinde yazarak popüler kültüre hitap eder. Bu bağlamda önemli bir diğer husus ise romanın seri üretim biçiminde kaleme alınmasında okurun etkisidir. Zira roman üzerinde sosyal medya platformlarında yaptığımız incelemede okurun yazara romanın dördüncü cildini yazmasına yönelik taleplerini bildirdiği görülmüştür.¹⁴ Bu, popüler romanlara has bir durum olmasının yanı sıra eserde bitmeyen olayların varlığını da öne çıkarmaktadır.

1.11. Siyasi/İdeolojik ve Toplumsal Yansımalar

Popüler romanlar, çoğunlukla siyasi ve edebî kanonun dışında kalan eserler olarak görülmüştür (Uğur, 2013, s. 24-25). Ancak temel amacı siyasi söylemi taşımak olmamakla beraber bazı popüler romanlar yazıldığı devrin siyasi anlayışını ve ideolojik fikirleri yansıtır. Bu bakımdan *Brilliant Cılan* romanında benzer bir durum söz konusudur. Romanda zenginlik, ilim ve gücün insan hayatındaki yerinin sorgulandığı ve bu üç değerın doğru şekilde kullanılması gerektiği fikri ile hareket eden yazar, bu yaptığı betimlemeler ile aslında politik bir söylemi kullandığını somutlamaktadır.

Yazar roman kahramanları üzerinden okura birtakım mesajları ulaştırmayı amaç edinmiştir. Bu amaçla romanda insanî değerlere ilişkin fikirlerinin yanı sıra Ürkün ve birtakım sosyal problemler ile ilgili detaylara yer verir. Roman boyunca olaylar ve kişiler arası geçişlerde buna benzer kısa siyasi-ideolojik değerlendirmelerini satır aralarında işleyen yazar, popüler romanın bilgi verme işlevinden faydalanmıştır. Bu bağlamda yazar-anlatıcının ve bu yolla ironik eleştirinin varlığı dikkat çekmektedir.

Eserde yer alan siyasi değerlendirmeler, eserin ideolojik yapısını ortaya koymasından önemlidir. SSCB'nin katı siyasi anlayışına, bağımsızlık sonrası açığa çıkan kapitalist düzene ve buna bağlı oluşan ekonomik krize dair betimlemeler yer almaktadır. Bununla birlikte rejimin gücünü kişisel çıkarları ve zenginlik sevdası uğruna kötüye kullananlar eleştirilmiştir:

SSCB devrinde, КПСС'de¹⁵ insanı adeta bir avcı gibi ezen, demir gibi katı olan bir anlayışın hâkim olduğu biliniyordu. Aslında bu dışarıdan görünümüydü. Ancak bu disiplin sıradan halk için geçerliydi. Yönetimde yer alan makam sahibi zenginlerin bu disipline uymaması ve çeşitli yanlış işlere kalkışmasıyla toplum içten içe çürümeye başlamıştı. Kansere dönüşen bu toplumsal çürümeyi hiç kimse durduramadı. SSCB ile çatışan kapitalist sisteme sahip ülkeler komünist toplumun içten içe çürüdüğünü görüp daha fazla yardımlaşır, masraf konusunda acımadan çeşitli yollar ile "kansere hücrelerinin" çoğalması için canla başla uğraştılar (...) SSCB dağıldı (...) Bu zamana kadar hiçbir yerde yazılmasa da SSCB'nin dağılmasıyla birlikte o zamana kadar her insanın içinde yaşayan vatanseverlik ve yurttaşlık ruhu öldü ve bunun yerine yalnızca zengin olma arzusunun yönelik dünyaya doymama hastalığı ortaya çıktı (BC, 2011, s. 35-36).

¹⁴ Bu talepler, sosyal medya platformlarında yazara yapılan yorumlar arasında açıkça görülebilir. Örnek yorumlar için bk. <https://www.youtube.com/watch?v=AFAbhLLuAvc>; <https://www.youtube.com/watch?v=pIDOhmwKh2c>; <https://www.youtube.com/watch?v=Sdfxwq755sc>.

¹⁵ Коммунистическая партия Советского Союза. Sovyetler Birliği Komünist Partisi.

Verilen alıntıda görüldüğü üzere yazar, yaşanan siyasi krizlerin halk için zor bir süreç yarattığını ifade eder. Güç sahibi kişilerin bu zor süreçten az hasarla kurtulduğunu düşünür. Yazarın eleştirisinin en temel odağı zenginlik, güç ve bu değerlere yüklenen yersiz anlamdır. Maddi arzuların insanlar arasındaki doğurduğu kaos ve ülkeler arasında dolar gibi para birimlerinin yarattığı ekonomik dengesizliğin insanoglu üzerinde yarattığı etkileri değerlendirir. Bu bağlamda yazar-anlatıcı: *“insanın kendi fikirlerine sahip olamadığı, devrin talebine çaresizce alışıp kör olduğu zamanları sayısızdır”* (BC, 2011, s. 45) gibi bir ifade ile aslında eserin zeminini ortaya koymaktadır. Yazar-anlatıcının *Aziyat*’ın Brilliant Cılan’la buluştuğunu anlatırken *“Aziyat yılanın altında küçülüp kaldı”* (BC, 2011, s. 47) ifadesi zenginliğin ve gücün karşısında insanın düştüğü durumu gösterme anlamı taşır. Mıkı’ya Kadir atasının *“Aç gözlülük hissi beklenmedik bir anda dünyaya gelen insanın aklını kaybetmesine ve insanlığını yitirmesine sebep olur”* (BC, 2011, s. 48-49) demesi başka bir örneği teşkil etmektedir.

Tarihte 1916 Türkistan İsyanı olarak bilinen ve Kırgız tarihinin en kanlı dönemlerinden biri olarak ifade edilen Ürkün’ü (Abdikulova, 2016: 160) kurgusuna dâhil eden yazar bu konuyu Mıkı’nın yol göstericisi Kadir ata üzerinden ele almıştır. Bunun yanı sıra ülkenin çok daha yakın döneminde yaşanmış toplumsal olayları da göz ardı etmeyen yazar, 1992-93 yılları arasında hükümet desteği kesilen yetimhanelerin kapanması sonucu sokaklarda kimsesiz ve işsiz kalan çocukların Oş Pazarı’nda dövüştürülmesi ve aynı iş için Afganistan’a götürülmesi meselesine de değinmiştir. Yazarın bu olayı eserine konu ettiği kurgunun içine sonradan eklenen bir montaj gibi görünmektedir.

Ayrıca suç merkezli romanın suçlu kahramanlarının hayatlarının sonlarına doğru *“ikinci bir yaşam ümidi”* taşımaları ve bu kirli dünyadan *“uzaklaşma arzusunun”* benimsemeleri de eserde öne çıkan toplumsal hususiyetlerdendir. Söz gelimi Rıçy Bolot, işlediği onca suçun üzerinden yaşadığı çeşitli içsel huzursuzluklar sonucu yüzeysel bir sorgulamaya girer. Şüphesiz bunda ölüme yakın olmasının etkisi vardır: *“...bugünden tezi yok Rusya’ya ya da Kazakistan’a gidin. Diğer söyleyeceğim şey ise, suça bulaşmayın. Yeni bir hayata başlayın”* (BC, 2011, s. 375) diye pasaport ve para vererek adamlarını tembihler. Yazar, suç işleyen kahramanlarını kendi hikâyelerinin sonlarına doğru suçtan el etek çekme, pişman olma, yeni hayat arzusu taşıma gibi yönlerle ele alır. Bu vicdani dönüşüm neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde derin ruhsal çözümlenmelerle işlenmiştir. Yazar, okura *“insanın hata yapabilme ve ikinci bir hayata başlayabilme hakkına sahip olduğu”* fikrini ulaştırmak ister.

2. Çolponbek Abıkeyev’de Popülerliğin İzleri: Okura Dönüklük

2.1. Popüler Roman ve Gazete İlişkisi

Gazeteler günceli temsil eden ve çoğunlukla içerisinde edebî ürünlerin de yer alması ile okurun edebiyata ilgi duymasına yarar sağlayan bir yayın organıdır. Geniş bir kitleye hitap etmesi de önemli bir unsurdur. İlk olarak Batı’da görülen tefrika anlayışı gazete edebiyat ilişkisinde dikkate değer bir yere sahiptir (Çıkla, 2009, s. 35-37). Tefrika, edebiyat ve gazetecilik arasında belli bir fayda anlayışı söz konusudur. Zira tefrika okura edebiyatı daha yakından sunmasının yanı sıra romancı için biraz para kazanabilme imkânı sağlayan bir alandır (Tanpınar, 2011, s. 53). Edebî ürünlerin

neşriyatı ile doğrudan ilişkili olan tefrikalar gazete ve dergilerde parça parça yayımlanan roman ya da farklı türlerdeki yazılar olarak tanımlanır. Zira tefrikanın mahiyeti bilhassa okuru çekme ile ilintilidir (Yücel, 2022, s. 373-375). Bu sebeple popüler romanlar için tefrikalar ayrı bir öneme sahiptir. Türk ve Batı edebiyatlarında olduğu gibi Kırgız edebiyatı için de tefrika, gazete ve edebiyat ilişkisi önemlidir. Bilhassa popüler eserlerin yayımlanmasında gazetelerin rolü büyüktür.

Çolponbek Abıkeyev sosyalizmden kapitalizme geçişte yaşanan ekonomik problemler ve neticede açığa çıkan kitap basımı problemleri gibi hususları göz önünde bulundurarak gazeteciliğe yönelmiş bir şahsiyettir. Bu sayede okura odaklanan, okurun nabzını tutan bir anlayış benimsemiştir. Dolayısıyla gazete, bu noktada okur ve yazar arasında iletişim aracı olmuştur. Yazarın ilk kalem deneyimlerini yayımladığı yer olarak gazetenin bilhassa *Aalam*'ın önemi büyüktür. Söz konusu dönemde gazete çıkarmak ve belli bir okur kitlesine sahip olmak zordur. Fakat yazarın *Aalam* gazetesi 15.000 nüsha ile dönemin en yüksek tirajlı gazetesi hâline gelmiştir. Gazete 1992 yılında 100.000 nüshaya ulaşmıştır. Yazar, Kırgızistan'da sokakta elden gazete satma geleneğine öncülük etmiş ve bu yolla gazetesini diğer ülkelerde tanıtmıştır. *Aalam* gazetesinin yayımlandığı yıllardan "(...) on beş yıl içinde ben *Aalam*'ı, *Aalam* da beni geliştirdi" (Abıkeyev, 2011, s. 31) şeklinde bahseden yazar için gazetenin tirajı bakımından popüler eserler vermenin bir amaç olduğu açıkça görülmektedir. Bu bağlamda ilk eserleri, *Aalam* gazetesi yoluyla tefrika olarak yayımlanmıştır. *Brilliant Cılan* bu eserlerin en popüler ve dikkat çekici olanıdır.

2. 2. Popüler Roman ve Medya İlişkisi

Abıkeyev'in popüler edebiyatın temsilcisi olduğunun somut göstergesi çeşitli basın-yayın organlarına sık sık verdiği röportajlardır.¹⁶ Bununla birlikte Şubat 2020 yılı itibarıyla *Brilliant Cılan* romanının sesli kitap olarak YouTube'a yüklenmiş olması da bu çıkarımı açığa çıkararak etmenlerdendir.¹⁷ Günümüzde önemli bir yere sahip sosyal medya platformlarından birisi olan YouTube'un yazarın okuruna ulaşmada bir araç olması ve arz talep noktasında iletişim kolaylığı sağlaması mühim bir detaydır. Zira sesli kitaplar kültür ekonomisinin temelini oluşturur. Çok satanlar ibaresi ve sesli kitap yayıncılığı kitleleştirilen okur kitlesini etkilemeye yönelik hareketlerdir (Özdemir, 2011, s. 107-109). Kitap, adı geçen platforma üç bölüm halinde yüklenmiş olup burada romanın her cildi için ayrı ayrı yaklaşık 1000'e yakın okur yorumunun yer alması, bu

¹⁶ Yazarın verdiği röportajlardan bazıları için bk. <https://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan-45704409>; <https://www.super.kg/article/show/5781>; <https://aryba.kg/koom/2455-cholponbek-abykeev-brilliant-zhylanymdy-beker-okup-atasyar-ujalbajsyarby.html>. Yazarın verdiği röportajların çoğunluğunda odak noktasının özellikle *Brilliant Cılan* romanı olması dikkat çekicidir. Ayrıca YouTube'da da çeşitli televizyon programlarında yayınlanmış röportajları bulunmaktadır. Bk. <https://www.youtube.com/watch?v=qwN6neyB5qU>.

¹⁷ Romanın YouTube'a yüklenen sesli versiyonuna ulaşmak için bk. <https://www.youtube.com/watch?v=AFAbhLLuAvC>; <https://www.youtube.com/watch?v=pIDOhmwKh2c>; <https://www.youtube.com/watch?v=Sdfxwq755sc>. Günümüzde sosyal medyanın gücü düşünüldüğünde yazarın okuruna bu şekilde ulaşması önemlidir. Yazar bu yolla yaklaşık 500.000 okura ulaştığını ifade etmekte ve bunun çok önemli olduğunu düşünmektedir.

arz talep ilişkisini somut olarak ortaya koymaktadır.¹⁸ Bu yorumlar seri halinde yazılan romanın nihayetini veya devamlılığını belirleyen önemli göstergeler olarak değerlendirilmelidir. Aynı zamanda yazarın satış kaygısını, hitap ettiği kitleyi ve tanınırlığını besleyen bir unsurdur.

Sonuç

Popülizm, halka ait, kolay anlaşılabilir olanı ifade eden bir kavramdır. Popüler edebiyat ise okurun rahatlıkla anlayabildiği, kolay ulaşabildiği ve hızlıca tüketebildiği bir özelliği sahiptir. Bu doğrultuda, bu makalede söylemleri ve eylemleri ile popüler kültüre hizmet eden bir yazar olan Çolponbek Abıkeyev'in *Brilliant Cılan* romanı günümüz Kırgız edebiyatında popüler roman özellikleri bakımından irdelenmiştir.

Brilliant Cılan romanı komünizmden kapitalizme geçiş sürecinde ekonomik krizin edebiyata olumsuz tesirini hafifleten, toplumun her kesimine ulaşmada önemli bir araç olan bir eser olarak değerlendirilebilir. Romanda okura daha az boşluk bırakılmış ve bırakılan boşluklar veya örtük kalan noktalar yazarın verdiği röportajlar ve yaptığı söyleşiler yoluyla doldurulmuştur. Nitekim Abıkeyev'i *Brilliant Cılan* romanını yazmaya iten motivasyon, şüphesiz maddi kaygı, çok sayıda okura ulaşma ve tanınır olma arzusudur. Çok okunması, günümüzde halk tarafından tanınır olması, arzusunun gerçekleştiğinin somut örneğidir. Bu tanınırlığı artırma adına hala vermeye devam ettiği röportajlar, çıktığı televizyon programları, katıldığı kitap fuarları ve imza günleri aynı amaca hizmet etmektedir. Yazarın maddi kaygısı, gazete, okur ve medya ile olan ilişkisi ve zikredilen diğer özellikleri onun popülist tavrını somutlar.

Brilliant Cılan'ın, popüler romanlarda görülen "eser adındaki sembolik anlam, dikkat çekici kapak, dil ve üslubundaki sadelik, olayların fazlalığı ve hızlı biçimde gelişmesi, kişilerin çokluğu ve karakterizasyonun zayıflığı, klişelik, hacimli ve seri halinde yazılması, geleneksel anlatım tekniklerinin öne çıkması, anlatıcının taraflı tutumu, sürükleyici teması, yazarın popüler romandan faydalanarak siyasi-ideolojik hususiyetlere ilişkin eleştirisini ortaya koyması" gibi özelliklerin var olduğu bir roman olduğu çıkarımına ulaşılmıştır. Bu sıralanan özellikler eserin popüler roman özelliklerini belli ölçüde taşıdığını ortaya koymaktadır.

Extended Abstract

Being a popular field today, popular literature is defined as "mass literature, trivial literature, kitsch art" in the West. The popular novel is defined as a genre that tries to arouse excitement by appealing to the emotions of the reader, reaches many readers and leaves the aesthetic purpose in the background. Although it is exposed to negative criticism, it maintains its existence in the literary tradition as a genre that does not lose its readership. Popular literature aims to reach a large number of readers in order to have a good time and to distract the reader from the worries and troubles of life. Popular literary products constitute a for-profit area of popular culture, and they are

¹⁸ Burada özellikle kitabın film veya dizi olarak çekilmesine, dördüncü cildinin yazılmasına dair talepler; eserin sesli kitap olarak yayımlanmasına yönelik memnuniyet içeren yorumlar yer almaktadır. Ayrıca özellikle COVID-19 pandemisi süresinde insanın sosyal hayattan kopması ve kendi içine yönelmesi sebebiyle, romanın YouTube'da bulunmasının olumlu etkilerine değinmektedirler.

sold as *best sellers* in the world and attract attention. Unlike high culture, popular literature products appeal to people from all walks of life. Popular literature, largely shaped by intellectual accumulation, pleasure, and aesthetic concerns, presents readers with an alternative world, diverging from the canon without prioritizing intellectual or aesthetic considerations. This world is a trivial as opposed to engaged literature. It allows the readers to have a pleasant time and to get away from daily worries. The goal of popular writers is to sell their works and become known. In this regard, financial concerns are also common in most of them. There is open communication between the reader and the writer.

In Kyrgyz literature, where the first example of a novel was provided in 1936, the literary trend is markedly political, resulting in a literary understanding of the era that is largely centered around central authority rather than the reader. Undoubtedly, the fact that Soviet-era Kyrgyz literature is largely canonical is inversely proportional to popular literature. Therefore, discussing popular novels in Soviet-era Kyrgyz literature appears more challenging. However, with the advent of liberated artistic expression following independence, it seems possible to observe the existence of popular literature. The consumerist ethos brought about by capitalist order should indeed be considered as a facilitating factor in revealing the relationship between profit and art. During that period, factors such as authors' personal efforts to publish their works, the decrease in publishers and readership, and economic crises have negatively affected literary productivity. During this crisis period, the personal efforts of some authors stand out. At this point, one of the names that undoubtedly deserves to be mentioned first is Çolponbek Abikeyev.

During the transition from socialism to capitalism in Kyrgyz society, writer Abikeyev, who aimed to eradicate the effects of the economic and political crisis and encourage the populace towards reading and science, initiated his publishing career by founding the *Aalam* newspaper. Recognizing the scarcity of readership amidst the prevailing economic turmoil, the author believed that, considering the crisis in the country, various genres appealing to readers from all walks of life should exist in Kyrgyz literature, much like elsewhere in the world. Initially serialized in the *Aalam* newspaper, the author later published these works in book form. In this regard, mention must be made of the novel *Brilliant Cilan*, which can be considered a significant example of popular literature. The author began writing the work in 1996 and first published it in 1997. Since then, the novel has been reprinted twelve times, in years such as 1998, 1999, 2000, 2003, 2004, 2006, and 2011, with over 150,000 copies printed. The novel depicts the adventure of various individuals pursuing the book and its secret, narrating the story of a snake named *Brilliant Cilan*. Within this adventure, the author delves into the world of individuals committing various crimes such as murder, theft, violence, and drug trafficking.

The novel *Brilliant Cilan* was examined regarding its title, cover design, language and style, plot structure, characters and characterization, use of clichés, serialization, narrative technique, narrator and point of view, theme, political-ideological aspects, author-reader relationship, relationship with the media, and financial considerations.

In conclusion, it is possible to identify *Brilliant Cılan* as a work that mitigates the negative impact of the economic crisis on literature during the transition from communism to capitalism, serving as an important tool to reach all segments of society. The author has ensured minimal gaps for readers in the novel, addressing them through interviews and discussions. Abıkeyev's motivation to write *Brilliant Cılan* undoubtedly includes financial concerns and the desire for widespread recognition and reaching a large readership. The novel's popularity and recognition serve as concrete evidence of this aspiration being realized. Ongoing interviews, television appearances, participation in book fairs, and book signing events further enhance this recognition. The author's financial concerns, relationship with newspapers, readers, and the media, alongside other mentioned characteristics, illustrate his populist stance. Certain features commonly found in popular novels, such as symbolic title meanings, attention-grabbing cover designs, simple language and style, fast-paced plots with numerous characters and weak characterization, clichés, serialization, traditional narrative techniques, biased narration, compelling themes, and the author's critique of political-ideological aspects through popular literature, are somewhat present in *Brilliant Cılan*. Thus, the novel can be considered as falling within the category of popular novels.

Kaynakça

- Abdikulova, R. (2016). 1916 Türkistan isyanı'nın Kırgız edebiyatına yansması: Ürkün. *Bilişim*, 76, 159-177.
- Akmataliyev, A.-Kadırmambetova, A.-Kasımgeldiyeva, M- Semyonova, C.-Cayloobayev, B.-İsabekova, A.-Konurbayeva, R.-Marazıkov, T.- Musayev, S.-Olcobayev, S.-Osmonova C.-Tolubayev, M.-Şatmanov, S. (2015). *Kırgız tilinin sözdüğü*.(C. 1). Bişkek: Avrasiya Press.
- Avtor menen maek, Brilliant Cılandın 4-bölümü kaçan çıgat? (2020, 19 Haziran). *YouTube*. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=qwN6neyB5qU>. Erişim tarihi: 09.06.2021.
- Aytür, Ü. (2009). *Henry James ve roman sanatı*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Baypınar, Y. (1990). Türk ve Alman yığın edebiyatı -edebiyat tarihlerine alınmayanlar-, *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, 33 (1-2), 42-63.
- Brilliant Cılan Çolponbek Abıkeyev 1-bölüm audiokitep (2020, 26 Şubat). Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=AFAbhLLuAvc>. Erişim tarihi: 04. 05. 2021.
- Brilliant Cılan Çolponbek Abıkeyev 2-bölüm audiokitep (2020, 3 Mart). Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=pIDOhmwKh2c> . Erişim tarihi: 04. 05. 2021.
- Brilliant Cılan Çolponbek Abıkeyev 3-bölüm audiokitep. (2020, 11 Mart). Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=Sdfxwq755sc>. Erişim tarihi: 04. 05. 2021.
- Cıydebayeva, N. (2020, 23 Aralık). *Çolponbek Abıkeyev: Brilliant Cılandın özgöçö sıırı bar*. Erişim adresi: <https://www.super.kg/article/show/5781>.
- Çolponbek A. (t.y.). *Brilliant Cılanımdı beker okup catasınar uyalbaysınarbi?* <https://aryba.kg/koom/2455-cholponbek-abykeev-brilliant-zhylyanymdy-beker-okup-atasyar-ujalbajsyarby.html>. Erişim tarihi: 06.06.2021.
- Çıkla, S. (2009). Tanzimat'tan günümüze gazete-edebiyat ilişkisi. *Türkbilig*, 10(18), 34-63. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/989918>.
- Eco, U. (2017). *Popüler roman kahramanları*. (K. Atakay, çev.). İstanbul: Alfa Yay.
- Eco, U. (2019). *Açık yapıt*. İstanbul: Can Yay.
- Forster, E. M. (2016). *Roman sanatı* (Ü. Aytür, çev.). İstanbul: Milenyum Yay.
- Gür, M. (2012). Tarihle popülerliğin birleştiği çizgide bir peyami safa romanı: Atilla. *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 53-69. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/nevsosbilen/issue/19733/211108>.
- Kazıyev, A. (2018, 1 Ekim). *Ç. Abıkeyev: "Brilliant Cılan" Kırgız adabiyatın solk ettirip koygon*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan-45704409>.
- Online etymology dictionary popular (adj.)* (t.y.). Erişim adresi: <https://www.etymonline.com/search?q=popular>. Erişim tarihi: 07. 10. 2021.
- Özdemir, N. (2011). Edebiyat ve ekonomi kültürel ekonomik bir alan olarak edebiyat. *Millî Folklor*, 23(91), 101-114. Erişim adresi: <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=91&Sayfa=98>.
- Sağlık, Ş. (2010). *Popüler roman estetik roman*. Ankara: Akçağ Yay.
- Sazyek, H. (2015). *Roman terimleri sözlüğü*. Ankara: Hece Yay.
- Şener, A. (2022). Edebiyat ve mitoloji ilişkisi bağlamında Kırgız romanında yılan. K. Şahin, S. Kol, A. Kırksekiz, M. T. Yıldırım (Ed.). *20. Uluslararası Türk Dünyası*

Sosyal Bilimler Kongresi 18-22 Ekim 2022 Bişkek/Kırgızistan Bildiri Kitabı içinde. (s. 235- 244).

Tekin, M. (2016). *Roman sanatı*. İstanbul: Ötüken Yay.

Tural, S. (2018). *Modern edebiyatın 100'ü*. İstanbul: Otto Yay.

Uğur, V. (2012). 1980 sonrası Türkiye'de popüler roman. M. Y. Özezen ve H. Sözer (Haz.). *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri* içinde. (s. 418-430). Adana.

Uğur, V. (2013). *1980 sonrası Türkiye'de popüler roman*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yay.

Sınar, U. A. ve Eroğlu, K. Z. (2019). Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının "yazı makinesi" Murat Sertoğlu'nun popüler edebiyattaki yeri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(37), 689-709. doi: <https://doi.org/10.21550/sosbilder.538686>.

Yücel, F. Ö. (2022). Gazetecilik ve edebiyatın gelişmesinde tefrikanın rolü ve işlevi üzerine bir değerlendirme. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 17(2), 370-388, doi: <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1139284>.